

tisztességtelen, ezért semmis, amely a teljes szerződés semmisségét eredményezi. A kereset jogalapját e vonatkozásban a Kúria 2/2014. PJE polgári jogegységi határozatára (a továbbiakban: PJE) rendelkező részének 1. pontjára (indokolása III/1. pontjára) alapította. Az érvénytelenség jogkövetkezményeként a Ptk. 237. §-ának (2) bekezdése alapján kérte a felek közötti szerződés ítélethozatalig terjedő hatályossá nyilvánítását.

II.

A bíróság Alkotmánybírósághoz fordulásának jogszabályi alapja:

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 37. §-ának (2) bekezdése értelmében az Alkotmánybíróság utólagos normakontroll eljárásban, bírói kezdeményezés alapján folytatott egyedi normakontroll eljárásban, alkotmányjogi panasz alapján, vagy nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata során felülvizsgálja a közjogi szervezetszabályozó eszközöknek, valamint az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésében meghatározott jogegységi határozatoknak az Alaptörvénnyel, illetve nemzetközi szerződéssel való összhangját. Az indítványozókra, az eljárásra és a jogkövetkezményekre a jogszabályok felülvizsgálatára vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. A 25. § (1) bekezdése szerint, ha a bírónak az előtte folyamatban levő egyedi ügy elbírálása során olyan jogszabályt kell alkalmazni, amelynek alaptörvény-ellenességét észleli, vagy alaptörvény-ellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította, - a bírósági eljárás felfüggesztése mellett - az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés b) pontja alapján az Alkotmánybíróságnál kezdeményezi a jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességének megállapítását, illetve az alaptörvény-ellenes jogszabály alkalmazásának kizárását. Magyarország Alaptörvényének (a továbbiakban: Alaptörvény) 24. cikk (2) bekezdésének b) pontjában foglaltan az Alkotmánybíróság bírói kezdeményezésre soron kívül, de legkésőbb kilencven napon belül felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját.

A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 155/B. § (1) bekezdésének értelmében a bíróság az Alkotmánybíróságnak a jogszabály, jogszabályi rendelkezés, közjogi szervezetszabályozó eszköz vagy jogegységi határozat alaptörvény-ellenességének megállapítására, továbbá nemzetközi szerződésbe ütközésének megállapítására irányuló eljárását az Alkotmánybíróságról szóló törvényben foglalt szabályok szerint hivatalból vagy kérelemre kezdeményezheti. A (3) bekezdésben foglaltan az Alkotmánybíróság eljárásának kezdeményezéséről a bíróság végzéssel határoz, egyidejűleg a per tárgyalását felfüggeszti.

Az eljárás – a fenti rendelkezésekből következően – nem kizárólag a felek kérelmére, hanem hivatalból is kezdeményezhető. A perben a bíróság hivatalból terjeszti elő az indítványt.

III.

Az indítvány jogszabályi és jogalkalmazási háttere, valamint az indítvánnyal érintett PJE rendelkezés és annak indokolása:

Az Országgyűlés 2014-ben több törvényt (a 2014. évi XXXVIII., a 2014. évi XL., a 2014. évi LXXVII. törvényt) fogadott el a fogyasztói kölcsönszerződésekről; a Kúria a fogyasztói kölcsönszerződések egyes jogértelmezési kérdéseit illetően jogegységi határozatokat hozott (3/2013. PJE, 6/2013. PJE, 2/2014. PJE). A fogyasztói kölcsönszerződések körébe tartozó deviza alapú kölcsönszerződések vonatkozásában az elfogadott törvények nem, azonban a Kúria több jogegységi határozata érintette az árfolyamkockázat kérdését. A 6/2013. PJE polgári jogegységi határozat rendelkező részének 3. pontja e tárgyban megállapította, hogy a pénzügyi intézményt a jogszabály alapján terhelő tájékoztatási kötelezettségnek ki kellett terjednie az árfolyamváltozás lehetőségére, és arra, hogy annak milyen hatása van a törlesztőrészletekre. A tájékoztatási kötelezettség nem terjedhetett ki az árfolyamváltozás mértékére. Az indokolás III/3. pontjában foglaltan:

„A Ptk. 205. § (3) bekezdése alapján a felek a szerződés megkötésénél együttműködni kötelesek és figyelemmel kell lenniük egymás jogos érdekeire. A szerződéskötést megelőzően is tájékoztatniuk kell egymást a megkötendő szerződést érintő minden lényeges körülményről. Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség a szerződés teljesítése során is terheli a feleket [Ptk. 277. § (4) és (5) bekezdések]. A deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződések esetén a felek között információs egyensúlyhiány áll fenn. Ezt ellensúlyozandó a Hpt. – többször módosított – 203. §-a speciális többlet tájékoztatási kötelezettséget írt elő a pénzügyi intézmények számára. A Hpt. 203. § (1) bekezdés – a jogegységi határozat szempontjából releváns időszakban hatályos szövege – szerint a pénzügyi intézmény egyértelműen és közérthetően köteles ügyfeleit, illetve jövőbeni ügyfeleit a pénzügyi intézmény által nyújtott szolgáltatások igénybe vételének feltételeiről, valamint e feltételek módosulásáról tájékoztatni. A 2005. január 1. után lakossági ügyféllel megkötött devizahitel nyújtására irányuló, illetve ingatlanra kikötött vételi jogot tartalmazó szerződéseknél pedig a Hpt. 203. §-a már előírja, hogy a pénzügyi intézménynek fel kell tárnia a szerződéses ügyletben az ügyfelet érintő kockázatot, amelynek tudomásulvételét az ügyfél aláírásával igazolja. Ennek az ügyfél által aláírt kockázatfeltáró nyilatkozatnak tartalmaznia kell az árfolyamkockázat ismertetését, valamint annak hatását a törlesztőrészletre. A tájékoztatásnak tehát ki kellett terjednie az árfolyam változásának lehetőségére, és arra, hogy annak milyen hatása van a törlesztőrészletekre.

A tájékoztatási kötelezettség nem terjedhetett ki az árfolyamváltozás várható irányára, előre nem látható mértékére, a kockázat reális voltára, valószínűségére. Ahogy arra a Legfelsőbb Bíróság a BH2012/7/G.4. számon közzétett elvi határozatában már rámutatott, a pénzügyi intézménynek nem kellett arról nyilatkoznia, hogy a hosszabb távra kötött szerződés ideje alatt mi lehet az árfolyamváltozás felső határa. Ilyen tartalmú tájékoztatási kötelezettséget egyébként nem is lehetne teljesíteni, mert az árfolyam emelkedésének, csökkenésének nincs pontosan előre látható, kiszámítható mértéke, illetve korlátja, különösen hosszú időintervallum esetén. A Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete által a Kúria részére 2013. május 31-én adott tájékoztatás szerint, a 2001-2008 közötti időszakban a pénzügyi intézmények sem láthatták előre a jövőbeni árfolyamváltozásnak sem a mértékét, sem az irányát. Ezen időszakban a Magyar Nemzeti Bank stabilitási jelentései sem utaltak jelentős árfolyamváltozásra.

A tájékoztatási kötelezettség megsértéséhez (nem, vagy nem a jogszabályoknak megfelelő teljesítéséhez) sem a Ptk., sem a Hpt. nem fűzi a semmisség jogkövetkezményét, így maga a megkötött szerződés emiatt nem jogszabályba ütköző.

Amennyiben a fogyasztó nem kapott megfelelő tájékoztatást a szerződéses kockázatokról, ez – az Európai Unió Bírósága által a C-26/13. számú ügyben kifejtendő állásponttól is függően – felvetheti azt a kérdést, hogy a téves, nem a valóságnak megfelelő tájékoztatás folytán a szerződés egyes feltételei megfelelnek-e az átláthatóság elvének; ha nem, ez akár tisztességtelenséget is eredményezhet.

A téves vagy nem megfelelő tartalmú tájékoztatás, illetve a félrevezető tájékoztatás – bizonyítottság esetén – annak megállapításához is vezethet, hogy az adós a szerződés megkötésekor tévedésben volt vagy a pénzügyi intézmény őt szándékosan megtévesztette.

A Ptk. 210. § (1) bekezdése értelmében, aki a szerződés megkötésekor valamely lényeges körülmény tekintetében tévedésben volt, a szerződési nyilatkozatát megtámadhatja, ha tévedését a másik fél okozta, vagy felismerhette, a (4) bekezdés szerint pedig, akit a másik fél megtévesztéssel vagy jogellenes fenyegetéssel vett rá a szerződés megkötésére a szerződési nyilatkozatot megtámadhatja. A tévedés, a megtévesztés megtámadási okok, melyek alapján a szerződés a tévedés, megtévesztés felismerésétől számított egy éves, anyagi jogi, elévülési jellegű határidőn belül támadható meg [Ptk. 236. § (2) bek. a) pont], ugyanakkor a szerződésből eredő követeléssel szemben kifogásként határidő nélkül lehet rá hivatkozni [Ptk. 236. § (3) bek.]. Az eredményes igényérvényesítéshez, amely az egész szerződés érvénytelenségének jogkövetkezményével jár, azt szükséges – többek között – bizonyítani, hogy a pénzügyi intézmény okozta az adós tévedését, megtévesztette őt.

Nem értékelhető azonban tévedésként az, ha az adós arra hivatkozik, hogy nem olvasta el a szerződést, illetve a tájékoztatást vagy átolvasta ugyan, de annak egyes rendelkezéseit nem értette meg. Egy kölcsönvevőtől minimálisan elvárható ugyanis, hogy a szerződést alaposan áttanulmányozza és szükség esetén az egyes általa nem érthető rendelkezésekről tájékoztatást kérjen. Ennek elmulasztása a Ptk. 4. § (4) bekezdése alapján a kölcsönvevő terhére esik.

A deviza alapú kölcsönszerződéseknél nem kellett az adós részére a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvény (Bszt.) 40-42. §-a szerinti tájékoztatást nyújtani. E törvény 2007. december 1-jén lépett hatályba, így a korábban kötött szerződésekre akkor sem lenne visszamenőleges hatálya, ha egyébként ezen törvény rendelkezései a deviza alapú kölcsönszerződésekre kiterjednének. A hivatkozott törvény tájékoztatási kötelezettségre vonatkozó rendelkezései befektetési szolgáltatási tevékenység körében kötött szerződésekre vonatkoznak, melyek körét az 5. § tételesen felsorolja. E körbe a deviza alapú kölcsönök tipikus esetben nem tartoznak, kivéve, ha a deviza alapú hitel egyben befektetési hitel. Befektetési hitel kivételével, a deviza alapú kölcsön nyújtása során a pénzügyi intézmény pénzt biztosít az adós számára nevesített vagy nem nevesített célra, ezzel szemben befektetési szolgáltatási tevékenység esetén a befektetési szolgáltató az ügyfél pénzével végez pénzügyi eszközre vonatkozó különböző műveleteket.”

A 2/2014. PJE határozat rendelkező részének 1. pontja értelmében:

„A deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződés azon rendelkezése, amely szerint az árfolyamkockázat – a kedvezőbb kamatmérték ellenében – korlátozás nélkül a fogyasztó viseli, a főszolgáltatás körébe tartozó szerződéses rendelkezés, amelynek a tisztességtelensége főszabályként nem vizsgálható.

E rendelkezés tisztességtelensége csak akkor vizsgálható és állapítható meg, ha az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó (a továbbiakban: fogyasztó) számára annak tartalma a szerződéskötéskor – figyelemmel a szerződés szövegére, valamint a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatásra is – nem volt világos, nem volt érthető.

Ha a pénzügyi intézménytől kapott nem megfelelő tájékoztatás vagy a tájékoztatás elmaradása folytán a fogyasztó alappal gondolhatta úgy, hogy az árfolyamkockázat nem valós, vagy az őt csak korlátozott mértékben terheli, a szerződésnek az árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezése tisztességtelen, aminek következtében a szerződés részlegesen, vagy teljesen érvénytelen.”

Ezen pont indokolását annak III/1. pontja tartalmazza:

„A jogegységi tanács az 1. és 2. kérdésekre határozata rendelkező részének 1. pontjában összevontan adta meg válaszát, mivel azok összefüggnek. A Ptk. 209. § (1) bekezdése értelmében: „tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg.” E rendelkezésből következően egyedileg megtárgyalt szerződési feltétel nem minősülhet tisztességtelennek. A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (továbbiakban: Irányelv) 4. cikkének (2) bekezdését átültető Ptk. 209. § (5) bekezdése értelmében a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó törvényi rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre, ha azok egyébként világosak és érthetőek.

Az Európai Unió Bírósága a C-26/13. számú ügyben hozott ítéletében akként foglalt állást, hogy a „szerződés elsődleges tárgyát” vagyis a „főszolgáltatást” megállapító szerződési feltételeknek azok tekintendők, amelyek a szerződést jellemző szolgáltatást határozzák meg. A 6/2013. PJE határozat 1. pontja szerint a deviza alapú kölcsönszerződések jellegadó sajátossága többek között az, hogy e szerződéstípusnál az adós az adott időszakban irányadó forint kölcsönnél kedvezőbb kamatmérték mellett devizában adósodott el, amiből következően ő viseli az árfolyamváltozás hatásait. Önmagában azonban az, hogy az árfolyamkockázat viselésének szabályai a főszolgáltatás körébe tartoznak, nem zárják ki ezen szerződési rendelkezések tisztességtelenségének vizsgálatát, abban az esetben, ha e rendelkezések nem világosak, nem érthetőek – figyelemmel a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatásokra is.

Az, hogy az adott szerződés árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezése világos, ill. érthető-e, annak ellenére vizsgálható, hogy a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződések túlnyomó többségét a Ptk.-nak a 2009. évi XXXI. törvénnyel történt módosítása előtt kötötték meg. A 2009. május 22-től hatályos hivatkozott módosítással ugyanis a szerződéskötések idején az 1994. évi I. törvénnyel kihirdetett Társulási Megállapodás, illetve az Európai Unióhoz való csatlakozás folytán már Magyarországon is irányadó Irányelv rendelkezései kerültek átültetésre. A módosított szabályozás épp az Irányelv rendelkezéseire tekintettel a Ptk. 209. § (4) bekezdéseként egy olyan rendelkezést iktatott be, mely szerint: „az általános szerződési feltétel és a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt feltétel tisztességtelenségét önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos vagy nem érthető”. Az Európai Unió Bírósága által a C-26/13. számú ítéletben kifejtettekben is következően a nemzeti bíróság a nemzeti jogrend valamennyi szabályát köteles figyelembe venni, és amennyire csak lehetséges, az adott területen alkalmazandó irányelv szövegének és céljának megfelelően értelmezni oly módon, hogy az Irányelv által követett céllal összhangban álló eredményre jusson, kivéve, ha az contra legem jogértelmezéshez vezetne (64. és 65. pontjai). Tekintve, hogy a magyar jog egyetlen 2009. május 22-e előtti szabályából sem vezethető le, hogy a nem megfelelően átültetett Irányelv érthetőségre, világosságra vonatkozó szabályai nem alkalmazhatóak, ezért az Irányelv alapján kell a vonatkozó szabályokat értelmezni.

Vizsgálni szükséges tehát, hogy az adott konstrukció egyik lényegi eleme, az árfolyamkockázat fogyasztók általi viselése világos, érthető szerződési feltétel volt-e.

A Ptk. 205. §-ának (3) bekezdése értelmében a felek a szerződés megkötésénél együttműködni kötelesek, és tájékoztatniuk kell egymást a megkötendő szerződést érintő minden lényeges körülményről. Ezt az általános együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget fogyasztónak minősülő ügyféllel kötendő devizahitel nyújtására irányuló szerződés esetén – ide nem értve a pénzügyi lízingszerződést - a jelenleg már nem hatályos 1996. évi CXII. törvény (Hpt.) 203. §-a akként konkretizálja, hogy a pénzügyi intézménynek fel kell tárnia a szerződéses ügyletben az ügyfelet érintő kockázatot, amelynek tudomásulvételét az ügyfél aláírásával igazolja.

E rendelkezéseken túlmenően alapvető jelentősége van az Európai Unió Bírósága által a C-26/13. számú ügyben hozott ítéletben kifejtett azon követelménynek, hogy a fogyasztó számára ténylegesen lehetőséget kell biztosítani a szerződés összes feltételének megismerésére (67. pont), és a szerződéskötés következményeinek megismerhetőségére (70. pont). A fogyasztó alatt nem a konkrét fogyasztó értendő, hanem az „általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó” (74. pont). Azt pedig, hogy az ekként értelmezett fogyasztó képes volt-e értékelni az árfolyam változás rá nézve esetlegesen hátrányos gazdasági következményeit is az Európai Unió Bírósága által a különmemű árfolyamok alkalmazása kapcsán kifejtettek analóg alkalmazásával kell megítélni. E szerint ezt „a releváns ténybeli elemek összességére tekintettel” kell megállapítani, vagyis ebből a szempontból nem csak a szerződés tartalmának, szövegének van jelentősége, hanem a szerződéskötés során „közvetett reklámnak és tájékoztatásnak” is (74. pont). Az irányelv 4. cikk (1) bekezdése, valamint az azt átültető Ptk. 209. § (2) bekezdése szerint is egy szerződési feltétel tisztességtelenségének megítélésakor a szerződés megkötésére vezető minden körülményt – így a kapott tájékoztatást is – figyelembe kell venni.

Abban az esetben, ha a szerződés szövegéből és a pénzügyi intézmény által nyújtott tájékoztatásból egyértelműen felismerhető volt az „átlagos fogyasztó” mércéjén keresztül megítélt konkrét fogyasztó számára, hogy az árfolyamkockázat korlátozás nélkül kizárólag őt terheli, és hogy az árfolyam rá nézve kedvezőtlen változásának nincs felső határa, a vizsgált kikötés tisztességtelenségét a Ptk. 209. § (5) bekezdésében foglaltakra tekintettel nem lehet megállapítani.

Amennyiben tehát a fogyasztó a jogszabály által előírt tájékoztatást megkapta, a kockázat feltáró nyilatkozatot aláírta, akkor azt – az ellenkező bizonyításáig - úgy kell értékelni, hogy az árfolyamkockázat korlátozás nélkül őt terhelő volta számára világos és érthető volt, illetve annak kellett lennie. A pénzügyi intézménynek kell bizonyítania, hogy a fogyasztó tájékoztatása ilyen módon megtörtént.

Amennyiben azonban az árfolyamkockázat korlátlan viselésének szerződési rendelkezése a fogyasztó számára a pénzügyi intézménynek felróható okból nem volt világosan felismerhető, illetve érthető, fennállnak a szerződés tisztességtelensége megállapításának a feltételei.

Előfordulhatott ugyanis, hogy a szerződés egyértelmű megfogalmazása, a megfelelő tartalmú kockázatfeltáró nyilatkozat ellenére a szerződéskötés során a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatás alapján a fogyasztó alappal gondolhatta úgy, hogy az általa viselendő árfolyamkockázat nem valós, annak nincs reális valószínűsége, vagy az bizonyos mértékben korlátozott (van egy maximuma). Ez a helyzet akkor, ha a fogyasztó az árfolyamváltozás várható alakulásáról, maximális mértékéről a pénzügyi intézménytől, annak képviselőjétől konkrét, hitelt érdemlőnek tűnő, később azonban tévesnek, valótlanak bizonyult tájékoztatást kapott. Ebben az esetben a szerződés a nem megfelelő (téves, félreérthető, nem egyértelmű) tájékoztatással érintett rendelkezése tisztességtelen, amely a szerződés részleges vagy teljes érvénytelenségét eredményezi.

A nem megfelelő tájékoztatás tényét és azt, hogy ennek következtében a szerződés árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezése számára nem volt világos és érthető, a fogyasztónak kell bizonyítania.”

IV.

Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezései:

C) cikk

(1) A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.

25. cikk - kizárólag az (1) bekezdés első mondata

(1) A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. A legfőbb bírósági szerv a Kúria.

További, az indítvánnyal nem érintett, releváns rendelkezések:

M) cikk

(2) Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.

T) cikk

(1) Általánosan kötelező magatartási szabályt az Alaptörvény és az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg. Sarkalatos törvény eltérően is megállapíthatja az önkormányzati rendelet és a különleges jogrendben alkotott jogszabályok kihirdetésének szabályait.

(2) Jogszabály a törvény, a kormányrendelet, a miniszterelnöki rendelet, a miniszteri rendelet, a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete, az önálló szabályozó szerv vezetőjének rendelete és az önkormányzati rendelet. Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kiadott rendelete.

25. cikk

(2) A bíróság dönt

a) büntetőügyben, magánjogi jogvitában, törvényben meghatározott egyéb ügyben;

b) a közigazgatási határozatok törvényességéről;

c) az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről;

d) a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról.

(3) A Kúria a (2) bekezdésben meghatározottak mellett biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.

28. cikk - kizárólag az első mondat

A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.

A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban Bszi.) releváns rendelkezéseiben foglaltan:

24. § (1) bekezdésének c) pontja: A Kúria a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.

25. § A Kúria az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdésében meghatározott feladatának ellátása körében jogegységi határozatokat hoz, joggyakorlat-elemzést folytat jogerősen befejezett ügyekben, valamint elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé.

32. § (1) Jogegységi eljárásnak van helye, ha

a) a joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala, korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése szükséges, vagy

b) a Kúria valamely ítélkező tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria másik ítélkező tanácsának elvi bírósági határozatként közzétett határozatától vagy közzétett elvi bírósági döntéstől.

40. § (4) A jogegységi határozat és a határozathozatalt mellőző végzés indokolása tartalmazza, hogy a jogegységi indítványt ki terjesztette elő, az indítvány mire irányult, és mely bírósági határozatokat érint. Ismerteti az elbírálendő elvi kérdésben kialakult eltérő álláspontokat, szükség esetén az indítvánnyal érintett bírósági határozatokban megállapított tényállás lényegét, helyt adó határozat esetében számot ad a rendelkező részben adott iránymutatás indokairól, a határozathozatalt mellőző végzés indokolása esetében annak okáról.

V.

A bíróság Alkotmánybírósághoz fordulásának indokai:

A bíróság álláspontjának alátámasztására elsődlegesen utal az Alaptörvény záró és egyes rendelkezéseinek 2013. április 1. napjától hatályos 5. pontját értelmező 13/2013. (VI.17.) AB határozatban tett alábbi megállapításra: „Az Alkotmánybíróság az újabb ügyekben vizsgálandó alkotmányjogi kérdések kapcsán felhasználhatja a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket és alkotmányossági összefüggéseket, ha az Alaptörvény adott szakaszának az Alkotmánnyal fennálló tartalmi egyezése, az Alaptörvény egészét illető kontextuális egyezősége, az Alaptörvény értelmezési szabályainak figyelembevétele és a konkrét ügy alapján a megállapítások alkalmazhatóságának nincs akadálya, és szükségesnek mutatkozik azoknak a meghozandó döntése indokolásába történő beillesztése.” A bíróság ezen megállapításból kiindulva indokolásában azokra a korábbi alkotmánybírósági határozatokra hivatkozik, amelyek álláspontja szerint megfelelnek a fenti határozatban rögzítetteknek.

A bíróság álláspontja szerint a PJE rendelkező részének 1. pontja és az e ponthoz tartozó indokolás sérti az Alaptörvény C) cikkének (1) bekezdésében foglalt hatalommegosztás alkotmányos elvét, valamint a 25. cikk (1) bekezdésének első mondatát, mert tartalma szerint nem az igazságszolgáltatási tevékenység keretébe tartozó, a joggyakorlat továbbfejlesztése, a jogalkalmazás egységének biztosítása érdekében hozott jogértelmezés, iránymutatás, hanem jogalkotás, az elbírálendő elvi kérdésre vonatkozó norma tartalmának módosítása jogértelmezés útján.

Az Alkotmánybíróság 1990 óta számos határozatában kifejtette a hatalmi ágak megosztásának elvére vonatkozó megállapításait. A 31/1990. (XII. 18.) AB határozatban az Alkotmánybíróság elvi jelentőséggel mutatott rá, hogy a hatalmi ágak megosztásának elve a magyar államszervezet legfontosabb szervezeti és működési alapelve.

Az 50/2003. (XI. 5.) AB határozat indokolásának értelmében: „...az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében megfogalmazott jogállamiság követelménye ...az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint magában foglalja a tartalmi értelemben vett alkotmányosság egyik legfőbb kritériumát, a hatalommegosztás elvét. Ebből az elvből következik, hogy nincsen az Országgyűlésnek alárendelt hatalmi ág, s egyik hatalmi ág sem vonhatja el a másik jogosítványait. A hatalommegosztás elvéből ugyanakkor az is következik, hogy alkotmányos demokráciában nincs korlátlan és korlátozhatatlan hatalom, s az egyes hatalmi ágak hatalmi ellensúlyt képeznek a többi hatalmi ággal szemben.”

A 62/2003. (XII. 15.) AB határozat – egyebek mellett - megállapította: az Alkotmány 2. § (1) bekezdése szerinti demokratikus jogállam megvalósulásának feltétele többek között: 1. a hatalommegosztás elve, 2. az elválasztott alkotmányos szervek együttműködési kötelezettsége, 3. az elválasztott szervek eljárási és döntési autonómiájának, döntéshozatalának kölcsönös tiszteletben tartása, 4. az Alkotmányra visszavezethető eljárási szabályok léte és betartása.

Az Alkotmánybíróság 42/2005. (XI.14.) számú határozatában megállapította, hogy a Legfelsőbb Bíróságnak – az Alkotmány 32/A. § (1) bekezdése és az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény 1. § b) pontja alapján utólagos alkotmányossági vizsgálat tárgyává tett – 3/2004. BJE büntető jogegységi határozata alkotmányellenes, ezért azt a határozat kihirdetése napjával megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság a határozat indokolásában megállapította: „Az államhatalmi ágak elválasztása a demokratikus jogállamban az állam legjelentősebb funkcióinak szervezeti, hatásköri és működési elkülönülését jelenti. A hatalmi ágak közötti közjogi viszony egyrészt jelenti, hogy az egyik hatalmi ág nem vonhatja el a másik jogosítványát, másrészt azt is, hogy a demokratikus jogállamban nincs korlátlan és korlátozhatatlan hatalom, az egyes hatalmi ágak hatalmi ellensúlyt képeznek a többi hatalmi ággal szemben, ennek érdekében bizonyos hatalmi ágak szükségképpen korlátozzák más hatalmi ágak jogosítványait. Az elv lényeges elemeinek rendeltetése a hatalomkoncentráció, a korlátlan, önkényes állami hatalomgyakorlás megelőzése, a hatalmi központok kölcsönös korlátozása, egyensúlyozása és szabályozott együttműködése.” Megállapította, hogy a BJE rendelkező részének II. pontja alkotmányellenes, mivel túllépi a jogértelmezés kereteit, tartalmilag új normát alkot. A jogértelmezés alapszabálya, hogy az csak a jogszabály tartalmának feltárását célozhatja, nem vezethet a jogszabály tartalmának módosításával, a jelen esetben a Be. 56. § (3) bekezdésének kiegészítésével új szabály meghatározására. Ez sérti a hatalmi ágak megosztásának elvét.

A bíróság hangsúlyozza, hogy az indítvány nem a PJE támadott részei dogmatikai helyességének megkérdőjelezését, annak Alkotmánybíróság általi felülbírálatát célozza. A bíróság e körben utal a 3167/2014. (VI.3.) AB határozat azon megállapítására, miszerint az Alkotmánybíróság tartózkodik attól, hogy a bíróságok felülbírálati jogköréhez tartozó, szakjogi vagy kizárólag törvényértelmezési kérdésekben állást foglaljon, mert a bírósági eljárás lefolytatása, a tényállás megállapítása és értékelése, az alkalmazandó jog meghatározása és annak az értelmezése kizárólag a rendes bíróság feladata. (Indokolás, [12])

A Kúria a 6/2013. PJE indokolásának III/3. pontjában lefektette a fogyasztóval szerződő fél árfolyamkockázatot érintő tájékoztatási kötelezettségének jogszerűsége vizsgálatára vonatkozó, a joggyakorlat számára irányadó szempontjait; utalt a felek együttműködési és tájékoztatási

kötelezettségére (Ptk. 205. § (3) bekezdése, 277. § (4) és (5) bekezdése), a pénzügyi intézmények számára előírt tájékoztatási kötelezettségre (Hpt. 203. §). Rögzítette, hogy a tájékoztatási kötelezettség megsértéséhez sem a Ptk., sem a Hpt. nem fűzi a semmisség jogkövetkezményét, így maga a megkötött szerződés emiatt nem jogszabályba ütköző. A téves vagy nem megfelelő tartalmú, illetve a félrevezető tájékoztatást a Ptk. 210. § (1) bekezdése körébe sorolta, megtámadási oknak tekintve; utalt e tárgyban a Ptk. 236. §-ának rendelkezéseire. A Ptk. 4. §-ának (4) bekezdésére alapítottnan megállapította a tájékoztatási kötelezettség megsértésére történő hivatkozás korlátját. Ezen túlmenően rögzítette, hogy amennyiben a fogyasztó nem kapott megfelelő tájékoztatást a szerződéses kockázatokról, ez – az Európai Unió Bírósága által a C-26/13. számú ügyben kifejtendő állásponttól is függően – felvetheti azt a kérdést, hogy a téves, nem a valóságnak megfelelő tájékoztatás folytán a szerződés egyes feltételei megfelelnek-e az átláthatóság elvének; ha nem, ez akár tisztességtelenséget is eredményezhet.

A 2/2014. PJE a 6/2013. PJE fenti megállapításaihoz képest – hivatkozva az Európai Unió Bíróságának a C-26/13. számú ügyben tett megállapításaira – többlettartalomként rögzítette az árfolyamkockázatra vonatkozó tájékoztatás tisztességtelensége vizsgálatának és megállapíthatóságának feltételeit, utóbbi esetben pedig azt, hogy a szerződés részlegesen, vagy teljesen érvénytelen.

Az általános szerződési feltétel (egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel) tisztességtelenségének Ptk.-ban foglalt szabályozása az uniós jognak történő megfelelés érdekében többször módosult. A Ptk. releváns, 2006. március 1. napjától hatályos rendelkezései értelmében:

209. § (1) Tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg.

(2) A feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát.

209/A. § (2) Fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés semmis. A semmisségre csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni.

A Ptk. 2009. május 22-től hatályos rendelkezései:

209. § (1) Tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg.

(2) A feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát.

(4) Az általános szerződési feltétel és a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt feltétel tisztességtelenségét önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos vagy nem érthető.

(5) A tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre, ha azok egyébként világosak és érthetőek.

209/A. § (1) Az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötést a sérelmet szenvedett fél megtámadhatja.

(2) Fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés semmis. A semmisségre csak a fogyasztó érdekében lehet hivatkozni.

A Hpt. 203. §-ának 2005. január 1. napjától hatályos releváns rendelkezései:

203. § (6) Olyan lakossági ügyféllel kötött szerződés esetén, amely devizahitel nyújtására irányul, illetőleg ingatlanra kikötött vételi jogot tartalmaz, a pénzügyi intézménynek fel kell tárnia a szerződéses ügyletben az ügyfelet érintő kockázatot, amelynek tudomásulvételét az ügyfél aláírásával igazolja.

(7) A (6) bekezdésben meghatározott kockázatfeltáró nyilatkozatnak tartalmaznia kell

a) devizahitel nyújtására irányuló szerződés esetén az árfolyamkockázat ismertetését, valamint annak hatását a törlesztő részletre.

A Hpt. 203. §-ának 2008. szeptember 1. napjától hatályos releváns rendelkezései:

203. § (4) Fogyasztónak minősülő ügyféllel kötendő, devizahitel nyújtására irányuló, illetőleg ingatlanra kikötött vételi jogot tartalmazó szerződés esetén a pénzügyi intézménynek fel kell tárnia a szerződéses ügyletben az ügyfelet érintő kockázatot, amelynek tudomásulvételét az ügyfél aláírásával igazolja.

(5) A (4) bekezdésben meghatározott kockázatfeltáró nyilatkozatnak tartalmaznia kell

a) devizahitel nyújtására irányuló szerződés esetén az árfolyamkockázat ismertetését, valamint annak hatását a törlesztő részletre.

A Ptk. fenti rendelkezései értelmében tehát az általános szerződési feltétel (illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel) tisztességtelensége megállapításának feltétele, hogy feltétel a felek szerződéses jogaira és kötelezettségeire vonatkozzon, és azokat a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek megsértésével, egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződő fél hátrányára állapítsa

meg. Az uniós jognak történő megfelelés érdekében történt módosítás alapján nem tartozik a tisztességtelenség körébe a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányát meghatározó, világos és érthető tartalmú szerződési kikötés. A tisztességtelenség jogkövetkezménye fogyasztói szerződés esetén a semmisség, egyéb szerződések esetén a megtámadhatóság.

A Hpt. fenti rendelkezése kötelezettségként írta elő a pénzügyi intézmények részére az árfolyamkockázat ismertetését a szerződéses ügyletben, melynek formájaként a kockázatfeltáró nyilatkozatot határozta meg.

A PJE indítvánnyal támadott rendelkező része és indokolása a főszolgáltatás körébe tartozó általános szerződési feltételt (egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételt) érintően tartalmaz megállapításokat. A PJE értelmében a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény által adott tájékoztatás, amennyiben a pénzügyi intézménynek felróható okból nem világos vagy nem érthető a fogyasztó számára, a szerződés részleges vagy teljes semmisségét eredményezheti.

A fenti megállapítás szempontjából alapvető jelentősége van annak, hogy mi az alapja a tájékoztatás elégtelenségének. Az uniós – és ezáltal a magyar nemzeti – szabályozás értelmében az általános szerződési feltétel (egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel) tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett. A szerződési feltétel nem világos, nem érthető voltának tehát magából a feltételből, annak szövegéből és esetlegesen a szerződéskötéshez vezető körülményekből kell kiderülnie.

A PJE rendelkező részének 1. pontja – a szerződés szövegén túl - a tisztességtelenség vizsgálatának és megállapíthatóságának körébe vonja a pénzügyi intézménytől kapott további tájékoztatást. Az ezt érintő indokolás utolsó előtti bekezdése a fentieket akként konkretizálja, hogy rögzíti azt a tényállást, amely során a szerződés megfogalmazása ugyan egyértelmű, a kockázatfeltáró nyilatkozat tartalma megfelelő, azonban a fogyasztó ennek ellenére alappal gondolhatta, hogy az árfolyamkockázat nem valós, vagy az őt csak korlátozott mértékben terheli. Ez a helyzet akkor áll elő, amennyiben a fogyasztó a pénzügyi intézménytől (annak képviselőjétől) hitelt érdemlőnek tűnő, később azonban tévesnek, valótlannak bizonyult tájékoztatást kapott. Ebben az esetben – az indokolás szerint – a szerződésnek a nem megfelelő tájékoztatással érintett része tisztességtelen.

A PJE-ben foglalt ezen értelmezés a bíróság álláspontja szerint többlettartalommal ruházta fel a tisztességtelen szerződési feltétel (a tisztességtelenség vizsgálatának) törvényi meghatározását, ezáltal túllépi a jogértelmezés kereteit. Az indokolásban rögzített tényállás esetén ugyanis a(z) írásban rögzített) szerződési feltétel tartalma világos és érthető (következésképpen a szerződési feltétel szövege megfelel a jogszabályoknak, nem tisztességtelen), azonban a pénzügyi intézmény által adott további (az indokolásból feltételezhetően szóbeli, vagy írásbeli, azonban sem a szerződési feltétel, sem a kockázatfeltáró nyilatkozat részét nem képező) tájékoztatás alapján megállapítható a tisztességtelenség, jogkövetkezményeként pedig a semmisség. Ezt támasztja alá, hogy a rendelkező rész „figyelemmel a szerződés szövegére, valamint a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatásra is” közbevetéséből kitűnően a tisztességtelenség megállapításához nem

elegendő a szerződés szövegének vizsgálata, konjunktív feltétel a pénzügyi intézménytől kapott tájékoztatás elégtelensége. A pénzügyi intézmény által adott tájékoztatásról utóbb, a szerződés megkötését követően derül ki, hogy nem megfelelő. A PJE támadott részei tartalmuk szerint nem a törvényi rendelkezéseket interpretálják, hanem új normát határoznak meg, lényegében a Ptk. 210. §-ának tartalmával egészítik ki a Ptk. 209/A. §-ának (2) bekezdését azzal a különbséggel, hogy míg a tévedés, megtévesztés esetén a szerződési nyilatkozat – határidőhöz kötötten – megtámadható, a PJE a tényállás jogkövetkezményeként a semmisséget határozza meg.

A PJE indokolása utal a Hpt. 203. §-ára; a felhívott törvényi rendelkezés tartalmazta a pénzügyi intézmény árfolyamkockázatot ismertető, az ügyfél által aláírt kockázatfeltáró nyilatkozatban rögzítendő tájékoztatási kötelezettségét. A PJE rendelkező részének 1. pontja ezzel szemben az elégtelen tájékoztatás jogkövetkezményeként a szerződés árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezése tisztességtelenségét deklarálja; az indokolás utolsó előtti bekezdése a szerződés és a kockázatfeltáró nyilatkozat jogszabálynak megfelelő tartalmú tájékoztatásából indul ki, ehhez képest rögzíti azt a tényállást, amikor a további tájékoztatás elégtelen. Mivel a Hpt. fenti rendelkezése nem a tájékoztatás szerződéses rendelkezésben történő külön rögzítését, hanem kizárólag annak az ügyfél által aláírt egyoldalú nyilatkozatba foglalását írta elő a pénzügyi intézmények számára, a PJE a törvényi szabályozásban nem rögzített többletkövetelményt támaszt a pénzügyi intézménnyel szemben, ezáltal módosítva a jogszabályi tartalmat.

A bíróság a jogegységi határozat megállapításaihoz kötve van, az abban foglaltakat az egyedi ügy során alkalmaznia kell. A PJE által előírt többletkövetelmény alkalmazása esetén a bíróságnak meg kell állapítania a szerződés semmisségét, amennyiben az általános szerződési feltételek (egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltételek) között nem található az árfolyamkockázatra vonatkozó rendelkezés, mely kötelezettséget a Hpt. nem írta elő, ezért a PJE egy, a jogszabály által elő sem írt kötelezettségnek nem megfelelő tartalmú (vagy nem is rögzített) szerződéses rendelkezés tartalmához fűzi a semmisséget, mint jogkövetkezményt.

A hatalmi ágak elválasztásának elvéből, és az ezt részleteiben meghatározó alaptörvényi rendelkezésekből következően a Kúria jogszabály (jogi norma) alkotására nem jogosult, a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el, ezért a 2/2014. PJE 1. pontja és annak indokolása, amely tartalma alapján polgári jogalkotás, a bíróság álláspontja szerint az Alaptörvény megjelölt rendelkezéseibe ütközik.

A bíróság utal a 34/2014. (XI.14.) AB határozat azon megállapítására, miszerint: „1.2. Mind jogalkotó, mind a jogalkalmazás felismerte a fogyasztói kölcsönszerződésekkel – elsősorban a deviza alapú szerződésekkel – kapcsolatban az elmúlt egy évtizedben felmerült problémákat, és a saját eszközeivel megpróbálta kezelni azokat. A jogalkotó értelemszerűen jogszabály-módosítás útján (l. pl. a régi Hpt. 210–210/A. §-ának módosításai), illetve új jogszabályok alkotásával (pl. végtörlesztés, árfolyamgát bevezetése) avatkozott be, és kívánta az adósok pénzügyi helyzetére kedvezőtlen hatásokat ellensúlyozni, illetve a jövőre nézve kikerülni. A szerződő felek konkrét jogvitáinak eldöntése a bíróságokra hárult, a joggyakorlat továbbfejlesztése érdekében végül több, a bíróságokra kötelező jogegységi határozat is született (6/2013. Polgári jogegységi határozat, 2/2014. Polgári jogegységi határozat).” (Indokolás, [46]) Az AB határozat rámutatott továbbá az alábbiakra: „A demokratikus jogállam... kötelessége az M) cikk (2) bekezdése alapján

az, hogy fellépjen a tisztességtelen versennyel, az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben és védje a fogyasztók jogait. Ha a gyengébb felek tömegeinek súlyos válsághelyzete folytán az alapvető jogaik kerülnek veszélybe, ezek védelme az állam (és minden hatalmi ág) – jogállamiságból és a jogbiztonságból is eredő – elsőrendű kötelessége [Alaptörvény I. cikk (1) bekezdés]. Az állam ilyen jellegű „beavatkozása” hiányában ugyanis a kiszolgáltatott helyzetben levő adósok alapjogainak, végső soron emberi méltósághoz való joguknak a sérelme visszafordíthatatlanul bekövetkezne.” (Indokolás, [51]) A bíróságoknak tehát az Alaptörvényből következő kötelessége a fogyasztói kölcsönszerződésekkel kapcsolatban felmerült kérdések rendezésében történő részvétel, ez azonban kizárólag az Alaptörvényben a bíróságokról szóló rendelkezések szerinti hatáskörök gyakorlására korlátozódhat, azon nem terjeszkedhet túl, ezért a T) cikk szerinti általánosan kötelező magatartási szabály (jogszabály) megalkotását nem foglalja magában, más hatalmi ág hatáskörét nem vonhatja el.

A fentiekre tekintettel a bíróság a rendelkező részben foglaltak szerint határozott.

A végzés elleni külön fellebbezési jog kizárása a Pp. 155/B. § (4) bekezdésén alapul.

Budapest, 2015. március 3.

